

ІДЕЙНО-СВІТОГЛЯДНІ РОЗВІДКИ АВГУСТИНА ВОЛОШИНА

Л.І. Ньорба

У сучасних умовах становлення національної та державної єдності України однією із найгостріших проблем є відродження з небуття імен тих діячів, які задовго до наших днів передбачили цю єдність. Серед них виділяється постать Августина Волошина (17.03.1874 — 19.07.1945) — члена сейму, а згодом президента Карпатської України. Майже вся історія Закарпаття перших чотирьох десятиліть ХХ століття пов'язана з його діяльністю, оскільки саме він не тільки виробив основні практичні ідеї національного становлення українства Закарпаття, але й сформулював філософсько-світоглядні ідеї цього становлення в умовах тодішньої національної невизначеності закарпатців.

А. Волошин поставив перед собою завдання поєднання національних проблем із релігійними ідеями шляхом просвітництва народу. Це знайшло своє відображення в ряді виданих ним матеріалів та публікацій. Так, у 1935 році в газеті «Свобода» було опубліковано статтю А. Волошина «Наш націоналізм». У ній автор обгрунтовує ідею християнського українського націоналізму як єдності національної самосвідомості та християнської системи моральних цінностей. Він стверджує, що християнський націоналізм відстоює єдність між представниками однієї нації, на відміну від класового націоналізму, а також потребує захисту справедливих домагань однієї нації проти іншої, але не дозволяє насильства, ненависті однієї нації проти іншої лиш за те, що і та, слабша нація, вимагає для себе свободи та збереження своєї культури [2, с. 56].

Від початку творчої діяльності А. Волошин постає не лише педагогом, а й визнаним публіцистом, журналістом, політиком, громад-

ським діячем. У 1903 році він став редактором єдиної руської газети «Наука», а також співпрацював з газетою «Русин», періодичними виданнями «Українське слово», «Підкарпатська Русь», «Учительський голос», «Благовісник». А. Волошин був ініціатором заснування на Закарпатті культурно-освітнього товариства «Просвіта», яке мало велике значення для цього регіону, тому що завдяки йому було створено багато гуртків та читалень і здійснювалося просвітительство українців. Це товариство займалось ліквідацією неписьменності, а також видавало і розповсюджувало книги, у тому числі написаних А. Волошином. Серед 50 його видань — підручники з мови, педагогіки, логіки, дидактики, фізики, арифметики, тексти публіцистичних і політичних виступів, художні твори та різногалузеві наукові статті. Особливо велику увагу приділяв він психології, оскільки вважав, що «психологія є тою наукою, яка описує та вияснює духовні явища» [2, с. 58]; в її завдання входить опис і пояснення процесів та явищ, що відбуваються в людській душі. Отже, вона, згідно з Волошином, вивчає саму людину.

В контексті наукових праць, виданих А. Волошином упродовж 20–30-х років ХХ століття, привертає увагу цікавий підручник — «Коротка історія педагогіки для учительських семінарій». Це видання вперше з'явилося в Ужгороді у 1923, а вдруге — у 1931 році. Таким чином, в особі А. Волошина ми маємо ще і літописця педагогічної науки.

А. Волошин забезпечував учнів народних шкіл та студентів учительських семінарій найсучаснішими підручниками. Його роль у розвитку шкільництва в міжвоєнному Закарпатті важко переоцінити: у 1924 р. він заснував та очолив Педагогічне товариство Підкарпатської Русі, у 1929 р. був організатором «Учительської Громади». Він — автор популярних і політичних праць, віршів, оповідань, п'єс. Його твір «Марійка-Верховинка» (1931) сучасники вважали «найкращою дотеперішньою карпато-українською драмою» [3, с. 44]. Не залишився поза увагою науковців та педагогів-практиків і підручник А. Волошина «Педагогіка і дидактика», виданий у 1923 році та перевиданий у 1935 році, в якому він висвітлює роль виховання дитини для подальшого розвитку особистості.

Оцінюючи сьогодні особистість Августина Волошина, М. Токар зазначає: «Його постать є непересічною. Факти, які висвітлюють його політичні інтереси, погляди, дії вказують на такі характерні ознаки політичного лідера: [...] політична толерантність, принциповість у пріоритетних питаннях, дипломатичність, відвертість з політичними опонентами, політичне передбачення, послідовність і виваженість у сприйнятті політичних рішень, патріотичні почуття, віра в людські

цінності, відданість національним ідеалам» [4, с. 128].

Є сенс наголосити і на тому, що будь-яка діяльність А. Волошина була спрямована на розбудову національно-патріотичної ідеї, а також на піднесення національної свідомості закарпатців, їхнього інтелектуального рівня та поширення християнської моралі. Творча доля і творчі світоглядні розвідки А. Волошина тісно пов'язані з інтелігенцією Галичини, зокрема з діяльністю мистецького товариства «Боян», з творчістю видатного українського педагога і письменника В. Бірчака.

А. Волошин зазначав, що неможливо уявити підготовку національно свідомого українського вчителства на Закарпатті у міжвоєнний період без навчальної літератури, створеної В. Бірчаком. Його підручники стали своєрідною базовою літературою. Згодом на них орієнтувались А. Волошин, О. Маркуш, Ю. Ревай та інші педагоги і науковці. Таким чином, національна гуманістика і література Східної України, Галичини, Буковини і Закарпаття почала розглядатися як єдине ціле, як духовний набуток української нації по обидва боки Карпат.

А. Волошин займався політикою в силу вимог тогочасного буття закарпатського українства, яке шукало свої світоглядні підпорки у світовідношенні таких людей, як Волошин, вважаючи їх провидцями кращої долі. Відсутність політичних традицій, а як наслідок цього й низький рівень політичної культури місцевого населення, ставила перед діячами церкви і культури ряд актуальних проблем. Місце еліти тоді посідали представники адміністративних службовців і духовенства, переважно сформованої у мережі навчальних закладів. Саме до такої елітної групи входив і директор Ужгородської учительської семінарії А. Волошин. Упродовж 20–30-х років ХХ століття він був ще й одним із найуспішніших партійних діячів, найстабільнішим партійним лідером міжвоєнного Закарпаття. Не без політичних зусиль А. Волошина державна демократична система тогочасного Закарпаття витворила нове явище суспільно-політичного життя — партійний плюралізм, що виражався в існуванні різних як за культурно-національним складом, так і за структурно-організаційною базою політичних партій.

Можна стверджувати, що політичну діяльність А. Волошин розглядав як провідний напрямок суспільної роботи на Закарпатті у міжвоєнний період. А вважаючи на досить стабільний невисокий рівень політичної свідомості місцевих жителів, їхня політична соціалізація, на його думку, повинна була бути головною метою діяльності політичних партій. Саме проблема загальної політичної культури переважної більшості закарпатців, на думку А. Волошина, призводила до протистоянь і непорозумінь у національно-культурницьких змаганнях.

Більш прихильно ставитися до проукраїнського руху на Закарпатті, наприклад, чехословацьку владу змусила і парламентська діяльність А. Волошина. Як посол закарпатських українців, він був переконаним у тому, що проблеми автономії лежать у площині порозуміння внутрішньополітичних сил краю і насамперед партій: «Чи можеся підняти політично, если нема у нас соєдиняючої політичної ідеї, если партійні погляди роздробляють нас на 12–15 партій і сесі не хотять між собою витворити якусь кооперацію? Із сих причин первою задачею нашою має бути глядати порозуміння, глядати способи кооперації між руськими партіями» [1, с. 114].

Сьогодні можна по-різному оцінювати різнобічну діяльність А. Волошина, однак, як нам здається, не втрачаючи при цьому найважливішого у системі його світоглядних цінностей: збереження національно-патріотичних здобутків і прагнення до самовизначення закарпатських українців. А. Волошин, спираючись на передові ідеї світових і вітчизняних мислителів, розробив теоретичні та світоглядні засади для національного відродження. Ідейним підґрунтям цієї роботи мала стати світоглядна установка на майбутню єдність українського народу.

Бібліографія

- [1] *Волошин А.* Вибрані твори. — Ужгород: Закарпаття, 2002.
- [2] *Волошин А.* Коротка історія педагогіки для учительських семінарій. — Ужгород, 1923.
- [3] *Ребрик Н.Й.* Література народовецтва і Чину на Українському Підкарпатті в першій половині ХХ століття. — Ужгород: Гражда, 2007.
- [4] *Токар М.* Августин Волошин: портрет політичного лідера // Науковий вісник УжНУ. — Випуск 12. — Ужгород, 2005. — С. 128-130.

Надійшла до редакції 2 березня 2011 р.